

En pause fra krigens rædsler i Strynøs natur

Carsten Kissow har været udsendt i flere krige - han har fået diagnosen PTSD og har den seneste måneds tid fundet ro på Natur Retreat Botilbud for Veteraner på Strynø. Han håber, hans historie kan få andre veteraner til at søge hjælp.

Gitte Kjeldal
gikj@faa.dk

STRYNØ: I 2017 klemte automatiktekniker Carsten Kissow sin venstre hånd i en maskine, så den blev mast flad, kun få mm tyk.

I dag er der ikke noget at se på hånden, men Carsten Kissow har svært ved at bøje pegefingern helt, og han har mistet pincetgrebet.

Man kan heller ikke se på den 44-årige, næsten to meter høje mand, at arbejdsulykken lukkede op for en pose af traumer, han gennem tyve år har forsøgt at arbejde væk. Måske lige bortset fra skyggerne under øjnene, der antyder søvnløse nætter og mørke drømme.

Drømmen om militæret

Da Carsten Kissow var færdig med skolen, stod en læreplads som møbelsnedker klar til ham, men han havde altid drømt om militæret. På sessionen trak han frinummer og meldte sig frivilligt. Højden kunne sende ham direkte til Garden, men Carsten Kissow syntes, at det at være rigtig soldat, handlede om våben, og i 1994 kom han ind hos artilleriet i Skive

I 1995 blev han udsendt, kun 21 år gammel, til krigen i det tidligere Jugoslavien på en FN mission. En mission, der rystede ham, så han i dag har svært ved at fortælle om det, uden at øjnene løber fulde af vand, og hænderne flagrer uroligt omkring ham.

Missionen

Carsten Kissows og hans kammeraters første opgave var at bevogte et checkpoint med kroater på den ene side og serbere på den anden. Fem-seks mand passede checkpointet fjorten dage

Carsten Kissow har haft stor glæde af sit første ophold på Strynø og håber, han kan komme tilbage. Foto: Gitte Kjeldal

ad gangen.

- Den 1. maj kl. 4 om morgenen kunne vi høre voldsomt artilleri, der bankede løs i sektor øst, hvor serberne holdt til, fortæller Carsten Kissow.

Nedslagene kom hele tiden kom nærmere, indtil de faldt lige omkring soldaterne, der forlod stedet i en pansret mandskabsvogn. Granaterne faldt på vejen foran vognen og forhindrede soldaterne i at komme frem til deres lejr. At køre udenfor vejen indebar betydelig risiko for at ramme en mine, og de måtte holde ind ved det

serbiske hovedkvarter med fuldt lys på vognen, så alle kunne se, det var FN.

- Tidligt næste morgen forlod soldaterne stedet, og øjeblikket efter slog granaterne ned, hvor de havde holdt. Der var nu ingen tvivl om, at de skød for at ramme FN-soldaterne, der får skabt et røgslør og kom igennem til lejren.

- Vi måtte ikke forsvare os, men FN-flaget blev ikke respekteret, fortæller han.

Senere blev Carsten Kissow og hans kammerter sat til at bevogte et ingenmandsland mellem serbere og kro-

ater. De havde god kontakt til en serbisk vagtpost, som de delte cigaretter med og drak en enkelt slivovitz med en gang imellem. Men en dag var han væk, en håndgranat var smidt ind i vagtpostens hus, og han blev dræbt. I Ingenmandsland kom de danske soldater hurtigt til at finde sig lige i frontlinien af en krig. De stridende parter rykkede tættere på hinanden, og de danske soldater mødte ingen respekt.

- Vi kunne ingenting gøre, vi måtte ikke bruge våben til at forsvare os selv, de kunne bare skyde på os, uden vi

havde mulighed for at handle, forklarer Carsten Kissow.

- Den 4. august blev vi vækket i bunkeren i lejren. Vi kunne over radioen høre, at en af vore grupper var taget og blev brugt som bombeskjold. Vi var igen hjælpeløse, vi kunne bare sidde i bunkeren og høre over radioen, hvad der skete, fortæller han.

Soldaterne blev senere frigivet, uden nogen var kommet til skade.

Også selve lejren blev bombet. Kun 150 meter fra Carsten Kissow slog en granat ned inde i lejren, og han

nåede at flygte ind i bunkerne.

Ingen af de stridende parter havde respekt for FN-soldaterne, de blev mødt med råb som "fuck FN" og andre ukvemsord af de lokale, der forventede, at soldaterne kunne beskytte dem.

Nye missioner

Da de unge soldater blev sendt hjem, stod der ikke noget beredskab klar til at tale med dem om deres oplevelser. De havde hinanden og forsøgte på den måde at bearbejde, hvad de havde oplevet.

Carsten Kissow og flere af hans kammerater skrev kontrakt med forsvaret, efter de havde været udsendt til eks-

Naturretreat hjælper veteraner

Siden 2012 har Natur Retreat for Veteraner på Strynø hjulpet 60 danske og udenlandske veteraner med at finde et nyt ståsted med naturen som makker

Gitte Kjeldal
gikj@faa.dk

STRYNØ: Hvidtjørnen blomstrer og får området ved Strynø Næbbevej på Strynø til at ligne et snelandskab. Markerne er fyldt med træer, og mellem træerne står seks

skurvogne i lyse pasteller.

Det er her veteranerne bor i hver deres vogn med seng og bord. I området er der også en køkkenvogn, hvor veteranerne laver mad sammen. Mellem træerne står en yurt, en smuk, rund, mongolsk hytte, hvor de kan samles.

Anne-Line Ussing og Stuart Press har gennem syv år drevet Natur Retreat for Veteraner og efterhånden har 60 veteraner været igennem retreatet. Veteranerne lever sammen med familien på deres 16 tønder land store økologiske jordbrug, med

frugttræer, buske, ænder, får og svin. Der er fast tilknyttet psykolog, ergoterapeut og misbrugsvejleder.

Stuart Press er selv tidligere soldat og har PTSD. Anne-Line Ussing er journalist.

- Vi har etableret det, som vi selv manglede, da vi skulle

håndtere Stuarts PTSD, siger Anne-Line Ussing.

- PTSD er en kompleks lidelse, der udfordrer veteranen på et helt eksistentielt niveau. Mange skal så og si genopfinde sig selv og den, de er, efter at have mistet den, de var. I den pro-

ces mister de også ofte kontakt til deres nære relationer. Udover det faglige input fra psykiater, psykolog, ergoterapeut og misbrugsvejleder, tilbyder Retreatet også støtte fra Stuart og stedets andre veteraner, og viser ved eksemplets magt, hvordan

Redaktion:
Ørstedsgade 18, 5900 Rudkøbing.
Tlf. 63 45 22 95.
Mail til avisen: langeland@faa.dk
E-mail: langeland@faa.dk.
Det sker listen: Karin Weber Jensen
63 45 22 35 kawj@fynskemedier.dk
Hverdag 9 - 14

Annoncer:
Kontortid:
Mandag-fredag kl. 10.00-14.00
annonce@oeboen.dk, 6345 2295
Mediekonsulent Dorte Hansen,
63 45 23 07
Mediekonsulent Lene Jensen,
63 45 22 29

Lokaldebatt:
Skriv kort. Redaktionen forbeholder
sig ret til at returnere indlæg, som
overskrider maksimumgrænsen på
2000 anslag inklusive mellemrum.

FYNS AMTS AVIS
TIRSDAG 11. JUNI 2019

Veteranretreatet har en stor yurt, et mogolsk telt foret med fåreuld, som veteranerne kan mødes i. Carsten Kissow og de andre veteraner sætter sig altid med ryggen mod væggen, så der er fuldt overblik. Foto: Gitte Kjeldal

Jugoslaven, og tog på flere missioner til Bosnien, Kosovo, til Irak og Afghanistan i de kommende år.

- Men det var et helt andet mandat. Det var NATO, og vi var bevæbnede og havde mulighed for at forsvare os. Det gjorde en afgørende forskel, understreger Carsten Kissow.

Uddannelse og arbejde

Carsten Kissow var 30 år, da han forlod militæret. Han blev uddannet automatiktekniker og fik hurtigt job og avancerede. På et tidspunkt havde han fem mand under sig og arbejdede 50-60 timer om ugen.

Det var på overfladen ikke til at mærke, at Carsten Kissow havde oplevet voldsomme ting og været i meget farlige og livstruende situationer uden mulighed for at handle. Men hans humør var lunefuldt, han var opfarende, og han skiftede ofte job, hans sociale liv var ikke-eksisterende, og han skiftede kærester, inden de kom for tæt på.

Ulykken

Det var arbejdsulykken med hånden, der lukkede op for posen med traumer. Pludseligt kunne han ikke længere arbejde som en gal og dermed glemme de ting, der gav ham søvnløse nætter, flashback og mareridt. Carsten Kissow begyndte at drikke. Det kunne give ham det fil-

ter, der lagde distance til mareridtene og uroen.

Carsten Kissow kom i kontakt med Forsvarets Veterancenter og blev diagnosticeret med PTSD, posttraumatisk stress.

Det var Carsten Kissows psykiater der anbefalede ham at få et ophold på Nature Retreat Botilbud for Veteraner på Strynø. Her har han fået styr på alkoholen, taget hul på bearbejdningen af traumerne og fået bedre styr på, hvor meget han magter både socialt og arbejdsmæssigt. Han er siden blevet visiteret til behandling hos ATT, som er Region Syddanmarks højt specialiserede behandlingstilbud til veteraner.

- Jeg håber, andre kan bruge min historie til at få hjælp. Jeg ved, der er nogle derude, der ikke får den hjælp, de har brug for. Men det kan lade sig gøre, siger Carsten Kissow, der også har brug for at fortælle sin historie, så hans omgivelser får bedre mulighed for at forstå ham.

- Det er fint at være på Strynø, og jeg håber for andre, at de får mulighed for at komme herover. Vi hjælper hinanden, vi har oplevelser, som det ofte kun er os, der forstår. Vi får psykologhjælp og forskellige værktøjer til at tackle vores problemer, fortæller han, der er på vej hjem til dagligdagen og en kæreste, der har holdt ved i mere end et år.

man kan få et godt liv trods traumer, forklarer Anne-Line Ussing.

Anne-Line Ussing bidrager desuden med sine egne erfaringer som pårørende og støtter veteranens pårørende, mens veteranen er på rehabiliterende ophold på Strynø.

- Naturen og aktiviteterne på det selvforsynende landbrug er et vigtigt element i rehabiliteringen. Naturen dæmper veteranens modtagelighed for sansindtryk og sænker stresshormonet cortisol, hvilket gør veteranen

mere tilgængelig terapeutisk. De daglige rutiner forbereder veteranen til atter at vende tilbage til familien og evt. arbejde, ved at han/hun lærer sine grænser for, hvad han/hun magter, og at kommunikere med sine omgivelser om, hvor grænserne går - før de bliver overskredet, forklarer Anne-Line Ussing.

Natur Retreat Botilbud for Veteraner er et godkendt § 110 botilbud under Socialtilsynet og har samarbejdsaftale med Forsvarets Veterancenter. Stedet er støttet af flere fonde og organisationer.

Få dit arrangement på det sker-listen

Send en mail til redaktionen:
langeland@faa.dk

DET SKER

I DAG

13-16: Humble Hallen: Kong Humble store hoppedag.

19: Humble Hallen: Kong Humble bankospil.

BIO LANGELAND.

19: Kvinde på krigsstien.

I MORGEN

10-12: Frivilligcentret, Rudkøbing: Syng sammen.

13.-30-15: Hou Skole: Krolf.

14: Borgerhuset, Rudkøbing: Repræsentantskabsmøde. Langelands Folkeuniversitet.

18: Humble: Rundboldturnering.

19: Tranekær Beboerhus: Bredbåndsmøde.

BIO LANGELAND.

19: Kvinde på krigsstien.

MUSEER, UDSILLINGER, M.M.:

9: Langeland Bibliotek: "Hundehoveder, hængerøve og socialdemokrater". Udstilling om Olsen Banden samt landsdækkende Dannebrog 800-udstilling.

10-15: Byhistorisk Arkiv, Havnegade 7, Rudkøbing. Åbent tirs.-ons.-tors.

10-16: Øhavets Smakke- og Naturcenter, Strynø.

10-17: Skovsgaard Gods: Udstillinger, museer og naturformidling. Åbent alle dage.

10-17: Tobaksladen, Tranekær: Alle dage 10-17.

10-17: Fiskeriets Hus, Bagenkop: Fiskeriets historie, fiskehuse og motorer m.m.
11: Segwaybanen, Bøstrup: Kør Segway. Kl. 13 og kl. 15 guidet Langelandstur på Segway. [lør- og søndag.]
11-17: Souvenariet, Slotsgade 84B, Tranekær. - Museet m. de glade minder og rædsler.

12-16: Langelands Museum, Jens Winthersvej 12, Rudkøbing: Åbent uge 7 ons.-fre. 12-16. Lør. 10-14.

12-16: Langelands Museum, Østergade 25, Rudkøbing: Åbent i uge 7 tir.-fre. 12-16, lør. 10-14. Særudstilling: Svenskerne på Langeland 1658-59.

Hotel Rudkøbing Skudehavn: Maleriudstilling af Jytte Nielsen og Antoinette Gotfredsen - åbent i hotellet åbningstid.

Alle dage: De 12 Kunsttårne.
Alle dage: Medicinhaverne i Tranekær.

Alle dage: Tullebølle Fritidspark.

VAGTER:

Mangfoldighed. Sommerfugleøen Langeland - et nyt brand?

Birgithe Zeleste Holm,
Peløkkevej 75, 5900
Rudkøbing

LÆSERBREV: Jeg fik forleden den tanke, at Langeland kunne blive kendt som sommerfugleøen!

Hvorfra min første indskydelse til ideen kom fra, er jeg ikke sikker på, men da tanken først var opstået, kom der hurtigt flere associationer i kølvandet på den, og det virkede pludselig oplagt, da der er allerede eksisterer begivenheder og lignende, hvori sommerfuglen er den røde tråd.

De kommer her i vilkårlig rækkefølge, frit fra leveren :

1. H.C. Ørsted fandt på ordet sommerfugl.

2. Hvert år uddeles H.C. Ørsted prisen (en sommerfugl smukt udført af Sabine Majus) til en forsker, som bla. formår at formidle Ørstedes mangfoldige indflydelse.

3. Farverige sommerfugle i bemalet træ har allerede "invaderet" øen på husgavle i Rudkøbing og spreder sig fortsat og lyser op, også syd og nordpå.

4. I TICKON parken i Tranekær er et land-art projekt af den amerikanske biolog

og kunstner Brandon Ballengee fornylig blevet godkendt til udførelse; det betegnes som en slags kærlighedshotel for natsværmere (som også er en sommerfugl), og som efter planen skal påbegyndes til aug./sept.

Mange "projekter" kunne tilkobles ideen om Langeland som sommerfugleø. F.eks. synes jeg, at det ville være intet mindre end fantastisk, hvis vi på Langeland kunne gøre en særlig stor indsats for miljøet ved at skabe et attraktivt og frugtbart miljø til sommerfugle (der ligesom andre insekter er en truet art) ved at skabe arealer over hele øen med planter og blomster m.m., som er gunstige for deres trivsel (dette må også siges at lægge sig lige midt i tidens trend hvad klima og bæredygtighed angår, men det er jo ikke bare en døgnflue; det er af allerhøjeste nødvendighed at skabe balance i naturen nu og helst i al evighed, amen!), et slags sommerfuglereservat.

Som en del af brandet kunne man også lave et fedt logo indbefattende både Langeland og sommerfugl (lav en konkurrence hvor al-

le kan komme med forslag). Øens kunstnere kunne lave en udstilling med værker, hvori sommerfuglen indgår, temadage i skolerne i krea m.m., og i det hele taget ser jeg et potentiale, som kan brede sig som ringe i vandet (med et andet ord : sommerfugleeffekten!) indenfor mange områder inkl. erhvervet, hvis ideen bliver til noget, som folk tager til sig og har lyst til. Sommerfuglekager, -kjoler, -smykker, -huse, -frisurer (!), -plakater, -postkort, -frimærker (nå nej, de er nok snart fortid), æterisk olie fra sommerfuglebuske, et sommerfuglelegat til en særlig farverig person, eller hvad med en sommerfuglesymfoni - ret poetisk! Et sommerfuglestipendie, you name it...

For mig symboliserer sommerfuglen bl.a. mangfoldighed, farverigdom og stor skønhed. Ikke et dårligt brand for Langeland ovenikøbet!. Jeg kan godt se det for mig. (Og, by the way, på engelsk lyder det også flot : The Butterfly Island - og på tysk : Die Inseln der Schmetterlingen).

Jeg får sommerfugle i maven bare ved tanken!

Åbent hus hos møllerne

LANGELAND: Tredje søndag i juni, i år er det 16. juni, har der gennem flere år været Møllernes Dag, og således også i år.

I den forbindelse vil der være åbent på Slotmøllen i Tranekær, Bagenbjerg Mølle i Tullebølle, Skovsgårds Mølle og Bymøllen i Rudkøbing fra kl. 11-17.

Her kan man se møllerne og det arbejde, som alle de frivillige gør for at bevare og vedligeholde de gamle møller. /EXP

Tranekær Slotsmølle er åben på Møllernes Dag. Arkivfoto: Nils Mogensen Svalebørg

BREDBÅNDSMØDER Fibernet over hele Langeland

**Onsdag den 12. juni kl. 19
i Tranekær beboerhus**

**Onsdag den 19. juni kl. 19
i Bagenkophallens cafeteria**

Hør om mulighederne for tilskud fra bredbåndspuljen.

Borgerne opfordres til at møde talstærkt op, og alle er velkomne.

LANGELANDS MOBIL- OG BREDBÅNDSFORENING

www.lmbnet.dk
info@lmbnet.dk

